УДК 1:316.7:355.1

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.14>

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Ірина Севрук

*Національна академія Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України, 3, 61000, м. Харків, Україна*

Юлія Соколовська

*Національної академії Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України, 3, 61000, м. Харків, Україна*

Наталія Чупрінова

*Національної академії Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
майдан Захисників України, 3, 61000, м. Харків, Україна*

У статті проведено аналіз соціальної відповідальності військових як необхідної умови формування суспільної довіри до силових структур та запропоновано можливі шляхи формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів в освітньому процесі у закладах вищої військової освіти України.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування оптимальних шляхів формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів Національної гвардії України в освітньому процесі Національної академії Національної гвардії України.

Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний та системний підходи. Методи, які було застосовано під час проведення дослідження: рефлексія, аналіз, зокрема порівняльний та аналіз документів, синтез та моніторинг.

Обґрунтовано ефективність поєднання в освітньому процесі теоретичної та практичної складових частин у формуванні соціальної відповідальності майбутніх офіцерів. Теоретична складова частина постає як системне формування знань щодо сутності соціальної відповідальності у межах дисциплін соціально-гуманітарного спрямування. Формування практичних навичок щодо соціальної відповідальності запропоновано забезпечити через єдність практичної складової частини дисциплін соціально-гуманітарного блоку та практик несення служби і виконання різноманітних курсантських обов'язків та завдань.

Результати опитувань, які проводились у НА НГУ серед курсантів та офіцерів-слухачів магістратури з метою виявлення реального розуміння змісту відповідальності військових, демонструють, що типовим є розуміння відповідальності у межах статутних норм. Проведена робота з аналізу закріпленого у статутах змісту відповідальності військових. Доведено, що таке розуміння є досить обмеженим, оскільки не враховує соціальної відповідальності військових.

Доведено, що практична реалізація відповідальності військових у сучасному її розумінні постає як комплексна проблема, що пов'язана з цілою низкою системних викликів та проблем, вирішення яких автори дослідження вбачають у створенні системи етичної освіти військових у секторі безпеки та оборони України.

Визначено перспективні напрями розроблення заявленої проблематики.

Ключові слова: соціальна відповідальність (офіцера), відповідальність, освітній процес, військовий професіоналізм, етична освіта військових.

Постановка проблеми. Підвищення рівня суспільної довіри до силових структур України – нагальне завдання сьогодення. Суспільна довіра – гарант стабільності у відносинах «армія – суспільство»; фактор, що суттєво впливає на успішність виконання військовими завдань у зоні ведення бойових дій; умова успішності та якості рекрутингу; загалом успішності демократичних перетворень як у суспільстві, так і його силових структурах.

Водночас формування суспільної довіри стає можливим лише за наявності соціальної відповідальності військових як здатності усвідомлювати соціальні наслідки здійснення військово-професійних обов'язків.

Визнання цього факту на державному рівні закріплюють стандарти вищої освіти від 2018 року, які називають «здатність діяти соціально відповідально та свідомо» однією з головних компетентностей, якими має володіти випускник закладу вищої військової освіти [1; 2; 3].

Отже, принципово важливим завданням, що стоїть сьогодні перед закладами вищої військової освіти України, є формування соціальної відповідальності військових, зокрема майбутніх офіцерів. Водночас, незважаючи на задекларовану вимогу, практична реалізація цього завдання й досі не набула ані достатнього теоретичного осмислення, ані достатнього розроблення механізмів та інструментів забезпечення.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю пошуку оптимальних шляхів формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів Національної гвардії України під час навчання у Національній академії Національної гвардії України.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що відповідальність військових, зокрема соціальна, знаходиться у центрі уваги як закордонних, так і вітчизняних фахівців та усвідомлюється як одна із принципово важливих складових частин військового професіоналізму.

Розуміння соціальної відповідальності як невід'ємної складової частини офіцерської професії було закладено класичними дослідженнями специфіки військової професії та військового професіоналізму (С. Хантінгтон, 1959; М. Яновитц, 1960; Ч. Москос, 1976).

Сучасні закордонні та вітчизняні науково-теоретичні розвідки презентують розгляд соціальної відповідальності військових у єдності соціально-філософської, правової та педагогічної оптики (І. Дятлова; І. Гамула, С. Васільєв, Ю. Сичевський, О. Петров, С. Карпукін, П. Квіткін, О. Капінус, Ю. Чернавін, Є. Кіреєв, О. Глазунов, І. Ребрій та інші). Точаться дискусії щодо сутності, змісту та кола проблем соціальної відповідальності військових. Водночас і досі не відпрацьовано унормованого визначення, яке би фіксувало специфіку поняття «соціальна відповідальність військового» на відміну від понять «персональна відповідальність», «моральна відповідальність», «відповідальність». Крім того, й досі відсутні дієві практики формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів в освітньому процесі закладів вищої військової освіти України [4].

Аналіз результатів досліджень соціальної відповідальності військових та порівняння цих результатів із повсякденними практиками виконання службових та службово-бойових завдань примушує визнати наявний розрив між теорією та практиками, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета: аналіз та обґрунтування оптимальних шляхів практичної реалізації завдань формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів Національної гвардії України з урахуванням специфіки освітнього процесу у Національній академії Національної гвардії України.

Методологія: Теоретико-методологічною основою цього дослідження є класичні напрацювання представників західної науково-теоретичної традиції, присвячені вивченню відповідальності військових, а також сучасні розвідки представників вітчизняної науково-теоретичної думки щодо соціальної відповідальності військових; міждисциплінарний та системний підходи.

Методи, які було застосовано під час проведення дослідження: рефлексія, аналіз, зокрема порівняльний та аналіз документів, синтез та моніторинг.

Виклад основного матеріалу та отриманих наукових результатів дослідження.

Відповідальність військових як необхідна складова частина військового професіоналізму нині не тільки обґрунтовується науковцями, а й усвідомлюється широким колом громадськості як нагальна потреба. За умов ведення бойових дій на теренах країни, неконтрольованого розповсюдження зброї, граничного соціального та соціально-політичного напруження соціальна відповідальність військових, насамперед офіцерського складу, постає як одна із першочергових проблем, яка потребує нагального вирішення.

Водночас «відповідальність» у силових структурах України традиційно розуміється як ставлення військового до виконання власного професійного обов'язку, що відповідає статутному розумінню відповідальності [5; 6]. У такому разі відповідальність військового зводиться суто до персональної відповідальності, соціальна відповідальність як така не усвідомлюється військовими та залишається поза межами військово-професійних практик.

Варто зазначити, що відповідальність розгортається лише у площині взаємодій та стосунків. А це означає, що необхідною умовою розгортання відповідальності є соціальне – соціальні взаємодії, соціальні контексти. Відповідальність реалізується лише через свідому дію як необхідне ставлення соціальних суб'єктів до виконання певних вимог. Основою цих вимог слугують загальні норми та принципи, традиції певної соціальної групи або суспільства загалом. Цю тезу обґрунтовує і вітчизняна [1], і західна [2] науково-теоретична традиція.

Соціальна відповідальність військового/офіцера, на думку авторів, може бути визначена як здатність усвідомлювати соціальні наслідки здійснення військово-професійних та громадянських обов'язків [6] та діяти з урахуванням можливості мінімізації негативних соціальних наслідків.

Але така здатність не є даністю. Людина не народжується із навичками відповідальності. Відповідальність, зокрема соціальна, формується. Вона потребує цілеспрямованих і наполегливих зусиль. І якщо формування відповідальності як такої відбувається під час первинної соціалізації, то соціальна відповідальність, зокрема військового, формується здебільшого під час професійної (військово-професійної) соціалізації.

Що стосується військової справи, у військах увага, як правило, зосереджується на персональній відповідальності військового. Зазвичай військові соціальну відповідальність не співвідносять із власною професійною діяльністю та й загалом не усвідомлюють ані її змісту та сутності, ані її значення. Досить часто наявні ситуативність мислення у виконанні поставлених старшими командирами/начальниками завдань. При цьому результати ситуативно можуть бути позитивними – завдання виконане.

Але особливістю соціальної відповідальності є неочевидність соціальних наслідків дії. По-перше, соціальні наслідки здатні проявлятися не тільки тут і тепер. Ці наслідки розгортаються у часі, вони мають пролонгований характер і можуть проявлятися у відкритих або латентних формах. По-друге, вони можуть бути неочевидними для самого суб'єкта соціальної дії, оскільки він може і не відчувати безпосередньо на собі всієї негативності наслідків. Наслідки можуть відчувати інші. Серед таких негативних наслідків можуть бути зниження мотивації у виконанні військового обов'язку, формальне (байдуже) ставлення до будь-яких наказів та розпоряджень, прихований саботаж, невиконання чинного наказу, дезертирство, самогубство тощо.

Негативні соціальні наслідки можуть набути гранично загрозливих форм як для конкретного підрозділу, так і для військової структури (дискредитація структури, втрата суспільної довіри) та суспільства загалом (знецінення законності, втрата впевненості у безпеці).

У контексті зазначеного зрозумілим стає, чому соціальна відповідальність офіцера потребує особливої уваги. Офіцер – уособлення влади у військовому підрозділі. Він видає накази, приймає рішення. Можна простежити певну закономірність: чим вищою є посада офіцера, тим більшою є (має бути) його соціальна відповідальність.

І починати формувати соціальну відповідальність офіцера у військах вже надто запізно. Формування соціальної відповідальності майбутнього офіцера має відбуватися вже з перших днів навчання у закладах вищої військової освіти.

Дієвість роботи з формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів у закладах вищої військової освіти може забезпечити єдність двох складників:

- теоретичного – надання знань щодо сутності соціальної відповідальності військових/офіцерів, що має відбуватися у межах опанування теоретичного складника дисциплін соціально-гуманітарного спрямування;

- практичного – формування практичних навичок щодо соціальної відповідальності, яка має здійснюватися через єдність практичного складника дисциплін соціально-гуманітарного блоку та практик несення служби і виконання різноманітних курсантських обов'язків та завдань.

Очевидно, що формування соціальної відповідальності потребує відповідного інструментарію та забезпечення. Йдеться про зміст освітньо-професійних програм підготовки майбутніх офіцерів, наявності у цьому змісті не тільки задекларованих освітніх компетентностей та результатів навчання, а й відповідних освітніх компонентів – навчальних дисциплін, предметне поле яких дає змогу приділити увагу проблемам соціальної відповідальності військових. Серед таких можуть бути «Військово-професійна етика/мораль», «Філософія», «Соціологія», «Лідерство», «Соціогуманітарні основи військово-професійної діяльності».

Крім того, слід враховувати, що все розмаїття соціальних взаємодій, у яких має розгортатися соціальна відповідальність військових, можна розподілити на три рівні: перед суспільством (народом); перед військовою структурою загалом (військові як особлива професійна група, корпорація з особливою військово-професійною культурою та мораллю); перед особовим складом (військовий підрозділом, в якому несе військову службу).

На думку авторів, предметне поле лише дисципліни «Військово-професійна етика/мораль» здатне охопити проблематику усіх трьох рівнів. Водночас моніторинг освітньо-професійних програм провідних закладів вищої військової освіти сектору безпеки та оборони України виявив, що станом на 2019–2020 навчальний рік на вивчення етики (професійної етики) виділялось в середньому від 2 до 6 годин навчального часу [4, с. 333–334].

Технократичні тенденції, що домінували у вищій військовій освіті України протягом останніх десятиліть [4, с. 326], незважаючи на численні негативні соціальні наслідки військових практик під час ведення бойових дій на Сході країни та занепокоєність фахівців-гуманітаріїв [7; 8; 9; 10; 11], нині ще дуже важко долаються.

Серед закладів вищої освіти сектору безпеки та оборони України Національна академія Національної гвардії України однією з перших звернула увагу на необхідність надання етичної освіти майбутнім офіцерам. Станом на 2019 рік в освітньо-професійну програму підготовки майбутніх офіцерів-заступників командирів із роботи з особовим складом було введено окрему дисципліну «Військово-професійна мораль» (90 годин, 3 кредити). Це була лише одна спеціальність одного – гуманітарного – факультету. Станом на сьогодні (2021–2022 навчальний рік) у навчальні плани підготовки усіх спеціальностей командно-штабного факультету вже включено блок змістових модулів «Морально-етичні основи військово-професійної діяльності» (60 годин, 2 кредити). Отже, наявна позитивна динаміка змін щодо можливостей формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Якщо формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів через надання теоретичних знань (теоретичний складник) постає як досить зрозумілий процес, то формування здатності не тільки знати, а й діяти соціально відповідально (практичний складник) постає як досить дискусійне коло невідпрацьованих проблем.

Вважаємо, що оптимальним у формуванні практичних навичок щодо соціальної відповідальності майбутніх офіцерів є поєднання практичної складової частини дисциплін соціально-гуманітарного блоку (моделювання ситуацій з наступним обговоренням, дискусії за результатами перегляду та аналізу кінострічок із відповідною тематикою тощо) та практик несення служби і виконання різноманітних курсантських обов'язків та завдань (обов'язки командира взводу, бібліотекаря (книгоноші) тощо).

Показовим в цьому відношенні є досвід створення при Військовій академії США у Вест-Пойнті спеціального Центру військової професії та етики (Center for the Army Profession and Etic, CAPE), який опікується широким колом проблем армійської етики, пропонує спеціальні ініціативи та програми, спрямовані на усвідомлення військовими сутності армійської етики в дії, зокрема соціальної відповідальності військових. Так, приміром, у межах програми «Не в моєму загоні» (NIMS) розроблено віртуальний симулятор CAPE In My Squad, що моделює реалістичні ситуації, які дозволяють спрогнозувати та усвідомити соціальні наслідки рішень та дій військових, формуючи у такий спосіб соціальну відповідальність військових і перед командою (військовим підрозділом), і перед членами армійської професії [12].

З урахуванням особливостей та можливостей освітніх практик у національних закладах вищої військової освіти вважаємо за доречне запропонувати:

- у зміст навчальних дисциплін, що містять етичний складник, ввести тематику «Соціальна відповідальність військового» (окрема тема або змістовий модуль);
- головну увагу зосередити на прикладних аспектах проблематики з урахуванням сучасних військово-професійних практик, зокрема досвіду ведення АТО/ООС;
- продуктивним вважаємо використання кейс-методу та методу уявного моделювання (програвання) типових проблемних ситуацій майбутньої військово-діяльності з наступним обговоренням соціальних проблем та наслідків.

Досить перспективним вважаємо проведення бінарних занять, які можуть проходити, по-перше, із залученням фахівців – військових, які мають досвід участі у бойових діях (за відповідними спеціальності здобувачів освіти посадами), по-друге, із залученням «зовнішніх» щодо військових структур осіб (представників «Червоного хреста», волонтерських і громадських організацій та рухів тощо). Метою таких занять стає ознайомлення майбутніх офіцерів Національної гвардії через персонально прожитий та усвідомлений досвід, персональну оптику учасника бінарного заняття із певними групами соціальних проблем, які безпосередньо пов'язані з військово-професійною діяльністю у зоні ведення бойових дій.

Доречним також є включення у зміст військового стажування, що проходять курсанти під час навчання у Національній академії Національної гвардії України, проблематики соціальної відповідальності.

Перспективи дослідження:

1. Пошук оптимальних шляхів реалізації завдань формування практичних навичок щодо соціальної відповідальності майбутніх офіцерів у освітньому процесі з урахуванням специфіки функцій, що виконує відповідна структура сектору безпеки та оборони України.
2. Розроблення та науково-теоретичне обґрунтування відповідних механізмів, інструментів, методик. Зокрема, перспективними є розроблення методик проведення бінарних занять із залученням фахівців різних структур, методик включення у зміст військового стажування проблематики щодо соціальної відповідальності та методик оцінки стажування з урахуванням показників соціальної відповідальності; методик збору та аналізу інформації для насичення кейсів тощо.

3. Окремо відзначимо нагальність розроблення ефективних та дієвих методик оцінювання рівня сформованості соціальної відповідальності військових різного рівня – від солдатсько-старшинського складу до офіцерів стратегічного рівня.

4. Одним із таких перспективних інструментів може слугувати інститут курсантського самоврядування. Відповідно, вважаємо актуальним дослідження шляхів формування навичок соціальної відповідальності майбутніх офіцерів через інститут курсантського самоврядування.

Маємо зазначити, що нині різні форми курсантського самоврядування мають здебільшого формальний характер, що зводить нанівець будь-які спроби формування соціальної відповідальності. Серед чинників, що впливають на такий стан справ, маємо назвати, з одного боку, невідпрацьованість нормативно-правової сторони питання (приміром, на сайтах ВВНЗ України, як правило, відсутні «Положення про курсантське самоврядування»), а з іншого – граничну інертність мислення самих курсантів, що пов'язане з феноменом «прищепленої безпорадності» (поняття введено американським психофізіологом Мартіном Селігманом для позначення ситуації, коли зникає воля та бажання взагалі щось робити внаслідок постійних поразок, незважаючи на всі зусилля, коли будь-які дії ні на що не впливають і будь-який рух призводить до покарання [13]). Типовим є небажання робити те, що виходить за межі мінімально прийнятного у навчанні та службі.

5. Вважаємо вкрай необхідним та перспективним створення певної платформи, що забезпечить оптимальність комунікативних зв'язків та отримання інформації із зазначеної тематики.

Висновки. Таким чином, соціальна відповідальність офіцерів постає як процес, що триває протягом несення військової служби. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що саме система вищої військової освіти закладає фундамент формування соціальної відповідальності майбутніх офіцерів. З урахуванням специфіки виконуваних Національною гвардією України функцій та особливостей освітнього процесу у Національній академії Національній гвардії України доречним є поєднання теоретичної та практичної складових частин формування соціальної відповідальності, що розкривається як єдність надання знань щодо сутності соціальної відповідальності військових/офіцерів через зміст дисциплін соціально-гуманітарного спрямування та формування практичних навичок щодо соціальної відповідальності, яка має здійснюватися через єдність практичної складової частини дисциплін соціально-гуманітарного блоку та практик несення служби і виконання різноманітних курсантських обов'язків та завдань.

Сформована соціальна відповідальність військових проявляється через позитивні зміни у практиках несення військової служби, насамперед у зоні ведення бойових дій, та набуття силовими структурами України суспільної довіри.

Список використаної літератури

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1168 від 29.10.2018. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 253 «Військове управління (за видами збройних сил) для першого бакалаврського рівня. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/253-viyskove-upravlinnya-za-vidami-zbroynikh-silbakalavr.pdf>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1385 від 12.12.2018. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 254 «Забезпечення військ (сил)» для першого (бакалаврського) рівня. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/254-zabezpechennya-viysk-sil-bakalavr.pdf>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1341 від 05.12.2018. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 255 «Озброєння та військова техніка» для

- першого (бакалаврського) рівня. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/255-ozbroennyata-viyskova-tekhnika-bakalavr.pdf>
4. Sevruck I., Sokolovska Y., Chuprynova N., Pylypenko V. (2021). Ethical education of the military: NATO experience and Ukrainian practice. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, Vol 13. #1(2021)/WOS/*. P. 324 - 348. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/375>
 5. Статути Збройних сил України. URL: https://www.ifnmu.edu.ua/images/studentam/pidgotovka_oficeriv_zapasu/statuti_zsu.pdf [Дата звернення 20.12.2020]
 6. Севрук І., Соколовська Ю. (2020). Відповідальність військових: пошук шляхів практичної реалізації у смисловому полі українських реалій. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. № 33. С. 62–70.
 7. Фролов В.С., Федічев В.М. Система військового виховання: критичний стан, необхідність та напрями перебудови. *Наука і оборона*. 2012. № 3. С. 34–42.
 8. Мандрагеля В.А. Пропозиції до Концепції ідеологічного виховання в Збройних Силах України. Київ: Наук. центр гуманітарних проблем в ЗСУ, 2014. 17 с.
 9. Фінін Г.І. Специфіка формування світогляду майбутніх військових фахівців в умовах глобальної деідеологізації. *Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*. № 1 (28), 2016. С. 27 – 35.
 10. Севрук І.І. Методологічний зміст поняття «габітус» та завдання соціального структурування особистості офіцера. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць «Гілея»*. Вип. 117. (2) 2017. С. 212–217.
 11. Панфілов О.Ю., Петрова Л.О. Військова освіта – головна стратегія формування особистості сучасного військового керівника. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. № 3 (38). 2018. С. 67–76.
 12. Center for the Army Profession and Leadership(CAPE), Not in my Squad (NIMS). URL: <https://capl.army.mil/not-in-my-squad/>
 13. Seligman, M. E. P. Helplessness: On depression, development, and death. San Francisco: W. H. Freeman, 1975. 250 p.

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Iryna Sevruck

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Department of Social and Humanitarian Subjects
Zakhysnykiv Ukrainy Square, 3, 61000, Kharkiv, Ukraine*

Yulia Sokolovska

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Department of Social and Humanitarian Subjects
Zakhysnykiv Ukrainy Square, 3, 61000, Kharkiv, Ukraine*

Natalia Chuprinova

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Department of Social and Humanitarian Subjects
Zakhysnykiv Ukrainy Square, 3, 61000, Kharkiv, Ukraine*

The article analyses social responsibility of the military as a necessary condition for building public confidence in law enforcement agencies and suggests possible ways to develop social responsibility in future officers through the educational process at higher military education establishments in Ukraine.

The purpose of the study is to theoretically substantiate the optimal ways of developing social responsibility in future officers of the National Guard of Ukraine through the educational process at the National Academy of the National Guard of Ukraine.

The methodological basis is formed by systemic and interdisciplinary approaches. Methods used in the study are represented by reflection, analysis, in particular, comparative and document analysis, synthesis and monitoring.

The strategy of combining theoretical and practical components in the educational process is substantiated as effective for the development of social responsibility in future officers. The theoretical component appears as a systematic formation of knowledge about the essence of social responsibility in social and humanitarian disciplines. It is suggested building practical skills on social responsibility through the unity of the practical component of social and humanitarian disciplines and the practices of service and performance of various cadet duties and tasks.

The results of surveys conducted at NANGU among cadets and officer-students of the master's program in order to identify a real understanding of the content of military responsibility show that their typical mindset is to understand responsibility within the statutory norms. The content of military responsibilities enshrined in the statutes is analyzed. This understanding has been shown to be rather limited, as it neglects social responsibility of the military.

It is proved that the practical implementation of military responsibility in its modern sense appears as a complex problem associated with a number of systemic challenges and problems, which the authors see in creating a system of ethical education for the military in the security and defense sector of Ukraine.

A number of prospects for the development of the stated problems are defined.

Key words: social responsibility (for officers), responsibility, educational process, military professionalism, ethical education for the military.